

AVRUPA BİRLİĞİ ve TÜRKİYE'DE ALGILAR

Avrupa Birliği ve Küresel Araştırmalar Derneği (ABKAD) Yayın No: 2016/4

AVRUPA BİRLİĞİ VE TÜRKİYE'DE ALGILAR

Belgin AKÇAY (Derleyen)

Ankara, 2016

Avrupa Birliği ve Türkiye’de Algılar

Editör (Derleyen): Belgin AKÇAY

Sosyal Bilimler

No: 4

Birinci Baskı: Nisan 2016 (Ankara)

Sayfa Tasarımı:

Ömer Candan

Kapak Tasarımı:

Musa Gündoğan

32 Sayfa, 19x26,5 cm.

1. Türk Kamuoyu	4. Türkiye-AB İlişkilerinde Algılar
2. AB Kamuoyu	5. Alman Basını ve Türkiye
3. Sosyal Kimlik	6. Medya

Bu kitabın her türlü yayın hakkı *Avrupa Birliği ve Küresel Araştırmalar Derneğine* aittir. Derneğin yazılı izni olmadan, tanıtım amaçlı toplam bir sayfayı geçmeyecek alıntılar hariç olmak üzere, hiçbir şekilde kitabın tümü veya bir kısmı herhangi bir ortamda yayımlanamaz ve çoğaltılamaz.

Baskı:

Vadi Grafik Ltd. Şti.

2284. Sokak No: 101 İvedik Organize Sanayi Yenimahalle /ANKARA - Tel: (0-312) 395 85 71

İçindekiler

Giriş.....	5
Panel Programı	7

I. TÜRKİYE-AVRUPA BİRLİĞİ İLİŞKİLERİNDE İMAJ SORUNU

<i>Burak ERDENİR</i>	9
A. Türkiye'ye İlişkin Olumsuz Algılar.....	9
B. Türk Kamuoyunda AB Sürecine Tepki	11
C. İmaj Sorununda Nasıl bir Gelecek?	13
Kaynakça.....	15

II. AB KAMUOYUNUN TÜRKİYE'YE BAKIŞI

<i>Çiğdem KENTMEN-ÇİN</i>	17
A. Giriş	17
B. Ekonomik Açıklamalar	18
C. Sosyal Kimlik Açıklamaları.....	19
D. Medyanın ve Siyasi Partilerin Etkileri.....	19
E. Sonuç	20
Kaynakça.....	21

III. TÜRKİYE-AB İLİŞKİLERİNDE KAMUOYU ALGILARI

<i>Çiğdem NAS</i>	23
A. Giriş	23
B. Kamuoyunun AB ve Türkiye'nin AB Süreci Hakkındaki Görüşleri.....	24
C. İKV'nin Kamuoyunda AB Desteği Araştırması	27
Kaynakça.....	30

IV. ALMAN BASINI VE TÜRKİYE

<i>Ayşad GÜDEKLİ</i>	31
----------------------------	----

Giriş

Avrupa Birliği ve Küresel Araştırmalar Derneği (ABKAD) 12 Haziran 2014 tarihinde kurulmuş genç bir sivil toplum kuruluşudur.

ABKAD'ın amacı, herhangi bir grubun, ideolojinin, dinsel ve mezhepsel yapılaşmanın içinde yer almaksızın Avrupa Birliği (AB) temel ilkeleri, politikaları ve Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne uyumu başta olmak üzere çeşitli dünya örnekleri bağlamında hukuk, ekonomi, politika ve güvenlik konularında araştırma ve incelemeler yapan, sosyal ve kültürel dialogun geliştirilmesine katkı yapacak bağımsız bir düşünce ve araştırma kuruluşu olmaktır.

Avrupa Birliği'ne tam üye olarak katılmak istediği noktada Türkiye'nin bu katılımı gerçekleştirme konusunda Türk halkının desteğine çok ihtiyacı olduğu açıktır. Halkın desteğinin oluşmasının sağlanmasında ABKAD'ın katkısının yararlı olacağı düşünölmektedir.

Bu nedenle ABKAD, Türk halkını AB konusunda doğru bilgilendirmek, halkın AB'ye olan ve bilgi eksikliğinden kaynaklanan kuşkularını gidermeyi önemli hedeflerinden biri olarak belirlemektedir. Dernekçe, bu hedefe ulaşabilmek amacıyla gerçekleştirilen etkinlikler arasında, Türkiye-AB ilişkilerinin bilimsel düzeyde tartişıldığı panel, konferans vb. toplantıların düzenlenmesi ve bu toplantılarda yapılan konuşmaların yayımlanması da yer almaktadır.

Bu doğrultuda Derneğimizce, Akdeniz Üniversitesi ile işbirliği yapılarak 9 Ekim 2015 tarihinde Antalya'da Avrupa Birliği Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı Dr. Burak Erdenir, İzmir Ekonomi Üniversitesinden Doç.Dr. Çiğdem Kentmen-Çin ve Yıldız Teknik Üniversitesinden Doç.Dr. Çiğdem Nas ve Akdeniz Üniversitesi'nden Yrd. Doç.Dr. Ayşad Güdekli'nin konuşmacı olarak katılımıyla "Avrupa Birliği ve Türkiye'de Algılar" başlıklı bir panel düzenlenmiş ve bu panelde yapılan konuşmaların yayımlanmasına karar vermiştir.

Bu kitapçığın Türkiye-Avrupa Birliği ilişkileri konusuna ilgi duyanlara yararlı olacağını umuyoruz.

Nisan/2016-Ankara
Belgin Akçay

Panel Programı

AVRUPA BİRLİĞİ VE TÜRKİYE'DE ALGILAR

14:00 – 14:20 AÇILIŞ KONUŞMALARI

Derya Sevinç (ABKAD Genel Sekreteri)

Prof.Dr. Erol Esen (AKVAM Müdürü, Akdeniz Üniversitesi)

14:20- 16:20

Oturum Başkanı: Prof.Dr. Tuğrul Arat (TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi)

Türkiye-Avrupa Birliği İlişkilerinde İmaj Sorunu

Dr. Burak Erdenir (Avrupa Birliği Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı)

AB Kamuoyunun Türkiye'ye Bakışı

Doç.Dr.Çiğdem Kentmen Çin (İzmir Ekonomi Üniversitesi)

Türkiye Kamuoyunda AB Desteği ve AB Algısı

Doç.Dr.Çiğdem Nas (Yıldız Teknik Üniversitesi ve İKV Genel Sekreteri)

Alman Basınında Türkiye İmaji ve Türkiye'nin AB Üyeliği sürecine Etkileri

Yrd.Doç.Dr. Ayşad Güdekli (Akdeniz Üniversitesi)

16:20- 17:00 SORU VE CEVAP

Tarih : 9 Ekim 2015

Saat : 14:00-17:00

Yer : Prof.Dr. Yavuz Tekelioğlu Konferans Salonu
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Akdeniz Üniversitesi / Antalya

I. Türkiye-Avrupa Birliği İlişkilerinde İmaj Sorunu

Burak ERDENİR¹

Yarım yüzyılı aşkın bir süredir devam eden Türkiye-Avrupa Birliği (AB) ilişkilerinin belki de en önemli boyutlarından biri karşılıklı imaj sorunudur. Bu sorun esas itibariyle, AB ülkelerinde Türkiye'nin imaj sorunu ve Türkiye'de AB'nin imaj sorunu olmak üzere iki boyutlu bir sorundur.

A. Türkiye'ye İlişkin Olumsuz Algılar

Türkiye'nin AB üyelik sürecindeki en önemli sorunların başında AB toplumlarının bir kısmında var olan Türkiye'ye ilişkin olumsuz algılar yatmaktadır. Yıllarca Türkiye'nin üyeliğine karşı geliştirilen “fazla büyük, fazla yoksul, fazla Müslüman” argümanı bu algıyı özetlemek bakımından dikkat çekicidir. Buna göre, kişi başına milli geliri AB ortalamasının altında olan, Almanya'dan sonra Avrupa'da en çok nüfusa sahip olan Türkiye'nin üyeliği AB'ye külfet getirecektir. Bütün bunlara, kimliksel farklılığı da eklenince Türkiye'nin dışlanması kaçınılmaz olmaktadır.

Oysa, 1970'lerde veya 80'lerde geçerliliği sözkonusu olabilecek yoksulluk gerekçesi özellikle ülkemizin son yıllarda sağladığı ekonomik büyüme sayesinde geçerliliğini yitirmiştir. Milyonlarca insanın orta sınıfa geçtiği sosyo-ekonomik dönüşüm süreci ve artan eğitim oranları seviyesi sayesinde Türk toplumunu eskisi gibi “vasıfsız yığınlar” olarak nitelemek doğru değildir. Türkiye tam aksine dinamik toplum yapısıyla AB'nin durağan ekonomilerine ve sosyal yaşamına yapısına katkı sağlayacak noktaya gelmiştir.

Türkiye'deki tüm bu olumlu gelişmeler yine de Türk insanına karşı süregelen olumsuz algıyı değiştirmemiştir. Ortalama Avrupalı için Türkiye'nin Birliğe sağlayacağı ekonomik ve sosyal dinamizm, enerji kaynaklarına erişim, jeo-stratejik önem gibi uzun vadeli makro katkıların anlamı sınırlı olmaktadır. Onlar için işsizlik, ekonomik sorunlar, İslam bağlantılı terör tehdidi, ulusal kimliğin aşınması riski, entegre olamamış göçmenlerin sorunları gibi günlük kaygılar daha belirleyici olmaktadır. Hiç kuşkusuz, olumsuz algıların temelinde tarihsel, kültürel ve sosyal birçok neden bulunmaktadır:

Bir kere, özellikle tarihte Türklerle karşı karşıya gelmiş bazı toplumların bilinçaltında hala Türkler ve Müslümanlar birer “öteki” olmaya devam etmektedir. Sözelimi, 2. Viyana Kuşatmasını bertaraf eden ve bir bakıma Avrupa'nın “düşmesini” engellemiş olan Avusturyalıların bilinçaltında hala Türklere dair olumsuz bir imge bulunmaktadır. Yüzyıllarca, Batı'nın Doğu'yu kendi perspektifinden tarif ettiği bilgilerin ve değerlendirmelerin bir ürünü olan Oryantalizm'in yarattığı bilgi-iktidar ilişkileri de Avrupa'daki Türk imgesinin şekillenmesinde etkili olmuştur. Çağdaş sosyo-

¹ Dr., Avrupa Birliği Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı.

politik ilişkiler için ağırlığı çok büyük olmamakla beraber, tarihsel önyargıların Avrupa halklarının belli bir bölümünün psikolojik arka planında etkili olmaya devam ederek, Türk imajını etkilediğini söylemek yanlış olmayacaktır.

Dinsel önyargılar da ne yazık ki ötekileştirmede etkili olmaktadır. Avrupa’nın muhafazakâr kesimlerinde Müslüman ve Türk kavramları en uygun “öteki” olarak varlığını sürdürmektedir. Batı dünyasında ve özellikle Avrupa’da Soğuk Savaş sonrası komünizmin düşmesiyle beraber boşalan “öteki” koltuğuna Müslüman tehdidi oturmuştur. Özellikle, ABD’deki 9/11 saldırılarından sonra radikal terör örgütlerinin Müslüman dünyasıyla olan bağlantısı teyit edildikçe, Müslümanlar hedef haline gelmiştir. Ortalama bir Avrupalı için sakallı, başörtülü her Müslüman potansiyel terörist olarak görülmeye başlamıştır. Orta Doğu coğrafyasında İslamiyet’i kullanan İŞİD’in Batılı ülkeler, kurumlar ve değerlere açtığı savaş ve bu savaşa Avrupa’nın göbeğinde büyümüş gençlerin gönüllü katılımı işleri iyice karıştırmıştır. Maalesef Türkiye tüm bu tartışmaların içinde kendini bulmuş, Türk kavramı Müslüman, göçmen, yasadışı göç, terörizm gibi kavramlarla anılmaya başlamıştır.

Günümüz Avrupasında Türkiye ve Türk toplumuna ilişkin olarak sıkça yapılan eleştirilerden bir diğeri “farklı değerler” argümanıdır.² Buna göre, nüfusunun büyük çoğunluğu Müslüman olan Türkiye’nin toplumsal değerlerinin AB değerleri ile örtüşmediği iddia edilmektedir. Sosyo-kültürel nedenlerden dolayı Türkiye’de çağdaş bir demokrasinin güçlü bir şekilde var olmasını sağlayacak politik kültürün mevcut olmadığı ileri sürülmektedir. Türkiye’de hoşgörü kültürü, bireylerarası güven ve özellikle toplumda kadının statüsü ve cinsiyet eşitliği gibi alanlardaki sorunların bu argümanı besleyen unsurlar olarak belirdiği söylenebilir. AB tarafından yayımlanan raporlarda Türkiye’ye yöneltilen demokratikleşme, özgürlükler gibi politik eleştirilerin ülkedeki politik kültürden bağımsız olmadığı açıktır.

Türk toplumunun bir kısmının, Avrupa ile daha yakın ilişkilerin toplumun değer yargılarını aşındıracağı inancıyla, Avrupa’daki hâkim kültürel değerleri içselleştirmede zorluk çektiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Özellikle üyelik müzakerelerin açılması öncesinde idam cezası ve zina konusunda yapılan tartışmalar da dikkat çekici olmuştur. Türkiye’nin geçmekte olduğu sosyo-ekonomik dönüşüm süreçleri, hiç şüphe yok ki politik kültürde de değişimlere yol açmaktadır. Ancak, bunun zaman gerektirecek bir süreç olduğunu vurgulamak gerekir.

Türlere ve Türkiye’ye ilişkin algıların oluşmasındaki en önemli olgulardan biri Türk kökenli göçmenlerin entegrasyon sorunu olmuştur.³ 1960’lı yıllarla beraber Almanya, Fransa, Belçika, Hollanda, Avusturya başta olmak üzere Avrupa ülkelerine ikili işgücü anlaşmaları kapsamında gönderilen Türk vatandaşları ciddi entegrasyon sıkıntıları ile karşı karşıya kalmışlardır. Türkiye’nin kırsal bölgelerinden Avrupa’nın sanayileşmiş, kozmopolit kentlerine giden vatandaşlarımız, başta “mısafir işçi” olarak algılandıklarından ev sahibi toplumların entegrasyonlarına yönelik herhangi bir politika geliştirilmemiş, bir bakıma bu insanların kendi yollarını kendi bulmaları beklenmiştir. Bir

² Burak Erdenir, “Europeanization of Value Orientations in Turkey: Continuity or Change in Turkish Political Culture?”, *Mediterranean Quarterly*, 25(4): 83-106, Fall 2014.

³ Burak Erdenir, “A Long and Narrow Road: Turkey’s Europeanization Process”, *Uluslararası İlişkiler*, Volume 12, No. 45: 23-38, Spring 2015.

Alman yazarın “biz işçi istedik, onlar insan gönderdiler” sözü gurbetteki işçilerin ne kadar sahipsiz kaldığının kanıtıdır. Hayatta kalma mücadelesi içinde kendi dünyalarını kuran Türk göçmenler ne yazık ki ev sahibi toplumlarla bütünleşmekte zorluk çekmişlerdir. Göçün 50. yılı geride kalırken üçüncü, hatta dördüncü kuşak Türkler arasında ev sahibi toplumla bütünleşmeyi başaran, başarı hikâyelerine konu olan siyasetçiler, sporcular, işadamları, akademisyenler ortaya çıkmışsa da, Türk insanına yönelik olumsuz algı devam etmektedir.

Ortalama Avrupalı, Türkiye’ye ve Türkiye’nin AB üyeliğine ilişkin bakış açısını beraber yaşadığı Türk göçmenler üzerinden değerlendirmektedir. Bir çalışmaya göre, Türkiye’nin üyeliğine yönelik desteği etkileyen en önemli faktörlerden biri Türk göçmenlerin entegrasyonda kaydettiği başarıdır.⁴ Türk göçmenlerin bütünleşmede sıkıntı çekmiş olmaları, Türkiye’nin AB’ye katılımının ve entegrasyonunun zorluğuna açık bir işaret olarak algılanmaktadır. Nitekim, Türkiye’nin üyeliğine olumsuz bakanların oranının en fazla Türk göçmenlerin yaşadığı Almanya, Fransa, Avusturya ve Belçika gibi ülkelerde olması tesadüf değildir. Eurobarometer verilerine göre Avusturyalıların %85’i, Almanların %77’si, Fransızların %71’i, Belçikalıların %63’ü ve Danimarkalıların %62’si Türkiye’nin üyeliğine karşı çıkmaktadır.⁵

AB üyesi ülkelerin son dönemde karşılaştıkları ekonomik kriz, yasadışı göç ve terör gibi büyük krizlerin etkisiyle “Türk sorunu” siyasette de malzeme yapılmaktadır. Avrupa’da yükselmekte olan aşırı sağcı ve ırkçı eğilimler, bir taraftan Avrupa’da yaşayan Türk toplumunu etkilerken, diğer yandan Türkiye-AB ilişkileri üzerinde de etkilerini hissettirmektedir. Kitleli işsizlik, yoksullaşma korkusu, kimlik bunalımları gibi krizleri Avrupa toplumlarının geleneksel önyargılarıyla birleştiren sağ popülist partiler Türkiye-AB ilişkilerine önemli hasar vermektedir. Kasım 2013’te Avusturya Özgürlük Partisi’nin ev sahipliğinde Fransa’dan Ulusal Cephe, İtalya’dan Kuzey Ligi, İsveç’ten İsveç Demokratları ve Belçika’dan Vlaams Belang Partisi temsilcilerinin bir araya geldiği toplantıda, Türkiye gibi “Avrupalı olmayan” ülkelerin AB üyeliğine karşı çıkmak için güç birliği yapılması kararlaştırılmıştır. 2014 Avrupa Parlamentosu seçimlerinde güçlenen aşırı sağcı partilerin de, Türkiye karşıtı söylemlerini daha yüksek sesle duyurmaya başladıklarını görüyoruz.

B. Türk Kamuoyunda AB Sürecine Tepki

Türk kamuoyunda ise AB sürecine ilişkin destek iniş-çıkışlar göstermekte, dönemsel gelişmelere bağlı olarak, Türk kamuoyunun AB üyeliğine desteğinde dalgalanmalar ortaya çıkmaktadır. Türkler genel olarak AB üyeliğini desteklemekle beraber ilişkilerdeki sıkıntılar, sürecin yarım yüzyıl gibi bir süreyi aşmış olması, müzakerelerde Türkiye’ye uygulanan haksız siyasi blokajlar, vize sorunu, Kıbrıs sorununda AB’nin belirlediği tutum, Avrupalı bazı siyasetçilerin Türkiye aleyhinde kullandığı sert söylemler ve AB üyesi devletlerin terörizmle mücadelede Türkiye’ye yeterince destek vermemesi gibi faktörler kamuoyunda AB’ye karşı bir tepki yaratmaktadır. Vatandaşların

⁴ Rachid Azrout, Joost van Spanje & Claes de Vreese, “Focusing on Differences? Contextual Conditions and Anti-immigrant attitudes’ Effects on Support for Turkey’s EU Membership”, *International Journal of Public Opinion Research*, Vol.25, No.4, Winter 2013.

⁵ EC, Eurobarometer 69, Public Opinion in the European Union, European Commission, 2008, http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb69/eb69_annexes.pdf

önemli bir kısmı AB’nin Türkiye’nin katılım sürecinde çifte standartlar uyguladığını düşünmektedir. Teknik gereklilikler yerine getirilse dahi, Türkiye’nin AB’ye üye olarak kabul edilmeyeceği düşüncesi hâkim olmakta, bu da sürece karşı bir ilgisizlik ve isteksizlik doğurmaktadır.

Avrupa’nın toplumsal hafızasında Türklere ilişkin mevcut korku, kaygı ve önyargılara benzer unsurların, Avrupalılar hakkında Türklerin toplumsal hafızasında da yer bulunduğunu söylemek yanlış olmayacak. Bir kere, Müslüman kimliği baskın olan Türk toplumunda AB rahatlıkla bir “Hıristiyan Kulübü” olarak anılmaktadır. Boğaziçi Üniversitesinin bir çalışmasına göre katılımcıların %56’sı “AB’nin Hıristiyanlık değerleri üzerine kurulduğuna” inanmaktadır.⁶ Nitekim bu görüşe göre, Türkiye’nin ne yaparsa yapsın esas kriter olan “Hıristiyanlık” kriterini yerine getiremeyeceği için AB’ye üye olması da mümkün değildir. Buna ilaveten, tarihsel olarak karşı karşıya gelmiş olmanın verdiği olumsuzluklar da etkili olabilmektedir. AB’nin katılım yolunda Türkiye’den talep ettiği hususlar Sevr Anlaşması veya kapitülasyonlara benzetilebilmektedir. AB’nin Türkiye’nin ulusal egemenliğine ve bütünlüğüne aykırı taleplerde bulunduğu görüşü ciddi destek bulmaktadır. Belli kesimler, AB’nin demokratikleşme ve insan hakları taleplerinin gizli bir amaca hizmet ettiğini düşünmektedirler. Özellikle, Türkiye’nin terörle mücadelesine Avrupalıların güçlü bir destek vermemeleri bu argümanı güçlendiren bir husus olarak belirlemektedir.

Bütün bunlara ilaveten, belli bir kesim Türkiye ile Avrupa arasındaki esas farklılığın değer yargılarından kaynaklandığına inanmaktadır. Gerçekten de ortalama Türk Avrupa’nın gücü, teknolojisi ve sistemine hayranlık duyarken, Avrupa’daki hâkim kültürel değerleri içselleştirmede zorluk çekebilmektedir. Avrupa’ya hayranlığın daha ziyade pragmatik ve ekonomik nedenleri olduğu görülmektedir. Taner Timur’un deyişiyile Türk insanı “Batıyı Batı yapan değerleri özümsemediği için değil, onu büyük ve müreffeh gördüğü için Avrupalı olmak ister”.⁷ Boğaziçi Üniversitesi’nin çalışmasına göre, katılımcıların %60’ından fazlası Avrupa ile daha yakın ilişkide olunması halinde gençlerin ahlakının (%64,8), dini değerlerin (%64,5) ve aile yapısının (%60,1) bozulacağını düşünmektedir.⁸ Türk-Avrupalı kimliklerinin yakınlaşması ve karşılıklı imaj sorununun önemli ölçüde çözülmesi açısından politik kültürler arasındaki farklılıkların asgariye inmesi büyük önem taşımaktadır. Esas itibariyle, Türkiye’nin geçirmekte olduğu sosyo-ekonomik dönüşüm ve katılım sürecinin gerektirdiği ve Kopenhag Kriterleri olarak bilinen kurallara uyum bu sorunun zaman içinde aşılmasına katkı sağlayacak önemli bir süreçtir.

Eurobarometer verilerine göre, Türk kamuoyunda AB üyeliğine destek 2004 yılında %62 iken bu oran 2012 yılında %36’ya kadar gerilemiştir. AB’ye üyeliğin olumsuz bir şey olduğunu düşünenlerin oranı ise aynı dönemde neredeyse 3 katına çıkarak %12’den %33’e yükselmiştir. Bu rakamlar konjonktüre ve ilişkilerdeki dönüşüme göre değişiklik gösterecektir hiç şüphesiz. Sözcüleri, Orta Doğu ve Suriye’deki kriz yükseldikçe AB’ye olumlu bakışın arttığını, Avrupa’dan Türkiye’ye yönelik haksız bir beyanat geldiğinde tersine bir trendin olduğunu görüyoruz. Türk kamuoy-

⁶ Hakan Yılmaz, *Türkiye’de Avrupa Şüphesizliği, Karşılaştırmalı Bulgular: 2003-2012*, Boğaziçi Üniversitesi ve Açık Toplum Vakfı, İstanbul, 2012.

⁷ Timur, T., (2000), ‘Türkiye’de Kimlik, Politika ve Gerçekçilik: Tarihi Bir Panorama’, *Sürüden Ayrılanlar*, İmge Kitabevi.

⁸ Hakan Yılmaz, 2012.

yunun desteği özellikle olası bir referandumda önem kazanacaktır. Şayet katılım süreci o noktaya gelir ve üyelik için referandum sözkonusu olursa, Türk toplumunun büyük çoğunlukla olumlu bir yaklaşım içinde olacağını tahmin etmek güç değildir.

C. İmaj Sorununda Nasıl bir Gelecek?

Bütün sıkıntılara rağmen imaj sorununa ilişkin karamsar olmamak gerek. Toplumlararası artan temas, turizm, karşılıklı gayrimenkul alımları, iş dünyasının ve sivil toplumun etkileşimi, eğitim imkânları, AB programları ve ortak projeler AB toplumları ile Türk toplumu arasındaki iletişimi artmaktadır. Bu noktada ilişkilerde bir paradigma değişikliğini sağlayabilecek bir hususu vurgulamak gerek: Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarına uygulanan Schengen vizesi.⁹

Son dönemde gündemi işgal eden vize konusu, AB ülkelerinin Türkiye kaynaklı göç ve sığınma taleplerinin sayısındaki artışı kontrol altına alabilmek için 1980'li yıllarda hayata geçirdikleri bir uygulama olmuştur. Türkiye kaynaklı insan akımının artışına, ev sahibi topluma uyum sorunlarının eklenmesiyle birlikte birçok Avrupa ülkesinde Türk kökenli göçmenlere karşı bir tepki ortaya çıkmıştı. Kamuoyunun bu bakış açısıyla devlet politikalarının örtüşmesi sonucunda, "Türk istilasından" çekinen AB ülkelerinde Türk vatandaşlarına uygulanan vize konusu zaman içinde en dokunulmaz politikalardan birine dönüştü. 1999 yılında AB'ye aday ülke statüsü kazanan ve 2005 yılında müzakerelere başlayan Türkiye, aday ülkeler içinde vatandaşlarına vize uygulanan tek ülke olmaya devam etti.

Avrupa'da bu kaygılar devam ederken, Türkiye ciddi bir dönüşüm sürecinden geçiyordu. Zaman içinde Türkiye'nin kaydettiği ekonomik büyüme, geçirmekte olduğu sosyo-ekonomik dönüşüm ve siyasi istikrar ortamına paralel olarak AB ülkelerine göç edenlerin ve siyasi sığınma talebinde bulunanların sayısında ciddi bir düşüş yaşandı. AB ülkelerine göç edenlerle o ülkelere ayrılanlar arasında bir denge dahi oluşmuş, bir bakıma tersine göç yaşanmaya başlamıştır. Almanya Göç Ofisinin verilerine göre, Türklerin en yoğun nüfusa sahip olduğu Almanya'dan ayrılanların sayısı, Almanya'ya gidenlerin sayısını 2006 yılından itibaren aşmıştır.¹⁰ AB ülkelerinden sığınma talebinde bulunan Türk vatandaşlarının sayısında da büyük düşüş kaydedilmiştir. Türkiye'nin büyüyen nüfusuna rağmen 2011 yılında AB ülkelerinden sığınma talebinde bulunanların sayısı 6.455, Almanya'ya başvuruların sayısı ise 1.895'e kadar düşmüştür.¹¹ 1980 yılında Almanya'nın vize uygulamaya başlamasının temel gerekçesini oluşturan siyasi sığınmacıların sayısı 58.000 olduğunu hatırlatmak gerek. Bu gelişmelere paralel olarak, Türk vatandaşlarının Schengen vize başvurularının reddedilme oranı da oldukça düşük seviyelere inmiştir. 2011 yılında tüm Schengen ülkelerine yapılan kısa dönemli vize başvurusu 624.000 civarında iken, bu başvurulardan 35.000'i, diğer bir deyişle %5,2'si kabul edilmemiştir. Rakamlar gösteriyor ki, vizelerin kalkması halinde Türklerin AB ülkelerine akın edeceği tezi artık inandırıcılığını kaybetmiş, Türk vatandaşlarına vize uygulamasının temel gerekçelerinden biri zaman içinde geçerliliğini yitirmiştir.

⁹ Burak Erdenir, "Vize", *Yarım Asrın Ardından Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri*, Turhan Kitabevi, 2013.

¹⁰ http://www.bamf.de/SharedDocs/Anlagen/EN/Publikationen/Migrationsberichte/migrationsbericht-2011.pdf?__blob=publicationFile

¹¹ European Stability Initiative (ESI), *Facts and figures related to visa-free travel for Turkey*, Brussels,. 2012.

Nitekim, bu gerçeğin farkında olan AB yetkilileri Aralık 2013 tarihinde Türkiye ile Vize Serbestisi Diyaloğu sürecini başlatmıştır. Türkiye’nin Geri Kabul Anlaşması dahil belli yükümlülükleri yerine getirmesi karşılığında Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarına Schengen vizesi kaldırılacaktır. Teknik detayları bir yana, vizenin kalkması Türk vatandaşları açısından önemli bir psikolojik engelin kalkmasını sağlarken, Avrupalılar için ‘‘Türk istilası’’ iddiasının geçerli olmadığını ortaya koyarak, Avrupa’daki Türk imajına olumlu manada büyük katkılar getirecektir.

En temel sosyal psikoloji kuramı, toplumlar arası önyargıların açılması için temasın şart olduğunu söylemektedir. En basitinden vizelerin kalkarak daha çok Türk’n Avrupa’yı ziyaret etmesi, daha çok Avrupalının Türkiye’yi ziyaret etmesi, Türkiye’nin doğru bir şekilde algılanması ve önyargıların yıkılması açısından büyük önem taşımaktadır. Bir çalışmaya göre, Türkiye’yi ziyaret eden Avrupalıların %70’i Türkiye’nin AB yeliğini desteklerken, Türkiye’yi ziyaret etmemiş Avrupalıların sadece %30’u Türkiye’nin katılımını desteklemektedir. Artan profesyonel bağlantılar, eğitim programları, kültürel etkileşimler de fiili bir bağın oluşmasına katkı sağlamaktadır. Yüz binlerce AB vatandaşının Türkiye’de gayrimenkul edinerek yerleşmeleri entegrasyonun olabilirliğini ortaya koymaktadır. Türkiye’de nüfusun sadece %15’inin pasaportu olduğu düşünüldüğünde daha yol kat edilmesi gerektiği açıktır.

Bu arada, Türkiye’deki sosyo-ekonomik dönüşümün sürmesi, demokratikleşme sürecinin güçlenmesi de imaj açısından önemli unsurlar olmaya devam edecektir. Yıllarca, Türkiye’nin aleyhine dile getirilmiş olan ‘‘Müslüman, büyük ve yoksul’’ argümanının küresel düzlemde ve ülkemizdeki gelişmelere paralel olarak tersine döneceğine, zenginleştikçe ve ürettikçe güçlenecek demokratik bir Türkiye’nin Müslüman kimliği, bölgesel güç olma özelliği ve dinamik toplumsal yapısı ile AB’nin vazgeçilmez bir aktörü olacağını tahmin etmek güç değildir.

Kaynakça

- Azrout, Rachid, Van Spanje, Joost ve De Vreese, Claes (2013), "Focusing on Differences? Contextual Conditions and Anti-immigrant attitudes' Effects on Support for Turkey's EU Membership", *International Journal of Public Opinion Research*, Vol.25, No.4, Winter.
- EC (2008), , *Eurobarometer 69, Public Opinion in the European Union*, http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb69/eb69_annexes.pdf
- Erdenir, Burak (2013), "Vize", Akçay, B. ve Açıkmeşe, S. (eds.), *Yarım Asrın Ardından Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri*, Turhan Kitabevi, Ankara.
- Erdenir, Burak (2014), "Europeanization of Value Orientations in Turkey: Continuity or Change in Turkish Political Culture?", *Mediterranean Quarterly*, 25(4): 83-106, Fall.
- Erdenir, Burak (2015), "A Long and Narrow Road: Turkey's Europeanization Process", *Uluslararası İlişkiler*, Volume 12, No. 45: 23-38, Spring.
- European Stability Initiative (ESI) (2012), *Facts and figures related to visa-free travel for Turkey*, Brussels. http://www.bamf.de/SharedDocs/Anlagen/EN/Publikationen/Migrationsberichte/migrationsbericht-2011.pdf?__blob=publicationFile
- Timur, T., (2000), 'Türkiye'de Kimlik, Politika ve Gerçekçilik: Tarihi Bir Panorama', *Sürüden Ayrılanlar*, İmge Kitabevi, Ankara.
- Yılmaz, Hakan (2012), *Türkiye'de Avrupa Şüpheliği, Karşılaştırmalı Bulgular: 2003-2012*, Boğaziçi Üniversitesi ve Açık Toplum Vakfı, İstanbul.

II. AB Kamuoyunun Türkiye'ye Bakışı

Çiğdem KENTMEN-ÇİN¹²

A. Giriş

Avrupa Birliği (AB), geniş perspektifte bakıldığında, İkinci Dünya Savaşı sonrası Avrupa'da yeni bir savaşın çıkmasını önlemek için kurulmuş bir organizasyondur. AB, yıllar içerisinde Batı Avrupa devletlerinin tekrardan birbirleriyle sıcak savaşa girmesini önlediği gibi, aralarında gümrük birliğini kurmuş, serbest dolaşımı sağlamış ve genel olarak refah düzeyini ve yaşam standartlarını artırmıştır. Günümüzde AB, tarımdan turizme çeşitli alanlarda üye devletleri bağlayan kararlar alan etkin siyasi bir yapıdır. Ancak, AB'nin siyasi ve ekonomik başarıları AB vatandaşlarının entegrasyonun genişlemesini ve derinleşmesini istediği anlamına gelmemektedir. Genelde bakıldığında, AB vatandaşları, mevcut üye sayısının artmasını istemediği gibi belli üyelerin özellikle aralarına katılmasını istememektedir.¹³ Özellikle, Türkiye'nin üyeliği AB'de büyük bir tartışma açmış durumda.¹⁴ Grafik 1'de 2005 yılında AB'de düzenlenmiş Avrobarometre anketinin sonuçlarını görmekteyiz.¹⁵ Ankette, AB vatandaşlarına hangi komşu ülkenin üyeliğini en fazla destekledikleri sorulmuş. En az desteklenen ülke %41 ile Türkiye olmuştur. Bir çok araştırmacı bunun sebebi olarak dini ve kültürel farklılıkları ve Türkiye'nin AB'ye kıyasla geri ekonomisini göstermektedir.¹⁶ Fakat eğer bu doğruysa Bulgaristan, Sırbistan ve Ukrayna gibi ekonomisi Türkiye'den daha geride olan ülkelerin üyelikleri AB vatandaşlarınca neden Türkiye'den daha fazla desteklenmektedir? Üstelik, Bosna-Hersek'in de nüfusunun çoğunluğu Müslüman fakat yine de Türkiye ve Sırbistan gibi ülkelerden daha fazla destek görmektedir. O zaman sadece dini farklılık ya da ekonomik sebepler üye olmayan ülkelere desteği açıklamaya yetmemekte ve meselenin biraz daha derinlemesine incelenmesine ihtiyaç duyulmaktadır.

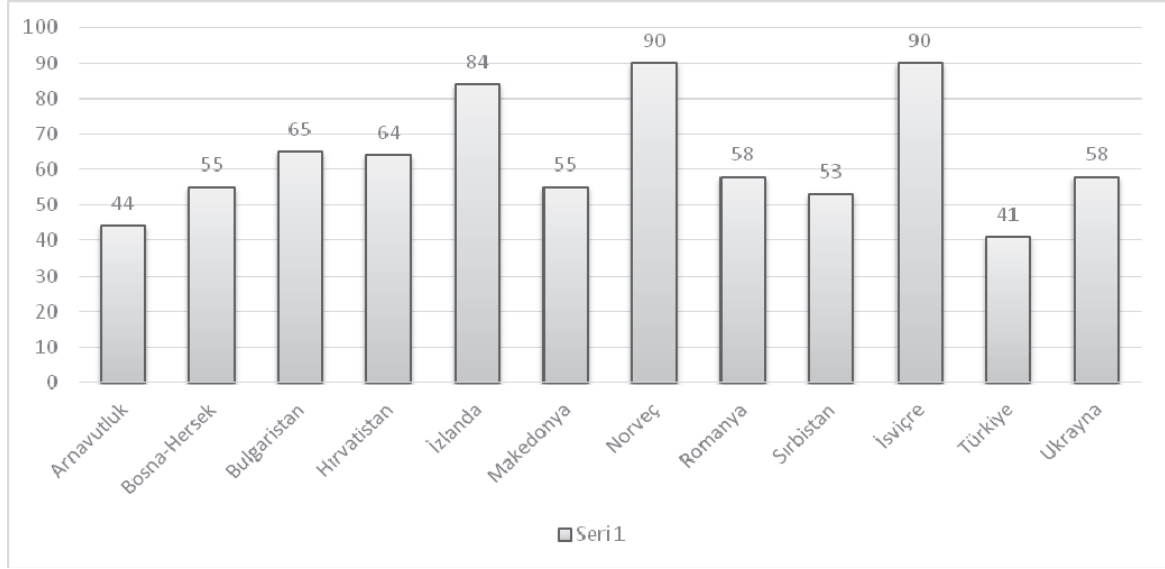
¹² Doç. Dr., İzmir Ekonomi Üniversitesi, İşletme Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, e-posta: cigdem.kentmen@ieu.edu.tr.

¹³ Lauren M. MCLAREN, (2007), "Explaining Opposition to Turkish Membership of the EU", *European Union Politics*, Cilt: 8, No:2, s. 252.

¹⁴ Jürgen GERHARDS ve Silke HANS, (2011), "Why not Turkey? Attitudes towards Turkish Membership in the EU among Citizens in 27 European Countries", *JCMS: Journal of Common Market Studies*, Cilt: 49, No: 4, s. 746-747. MCLAREN, (2007), ss. 252-253. Claes H. DE VREESE vd., (2008), "Hard and Soft Public Support for Turkish Membership in the EU", *European Union Politics*, Cilt: 9, No: 4, s. 512.

¹⁵ EC (2015), *Eurobarometer 63.4: European Union Enlargement, the European Constitution, Economic Challenges, Innovative Products and Services*.

¹⁶ DE VREESE vd., 2008, ss. 518-521. GERHARDS ve HANS, (2011), s. 758.

Grafik 1. 2005’te 12 ÷lkeye AB vatandaşlarının tam üyelik için destek oranları

B. Ekonomik Açıklamalar

AB kamuoyu konusundaki literatür, genel olarak Türkiye’ye bakışı üç ana teori ile açıklamaktadır. Birincisi, ekonomik faktörler; ikincisi, grup üyeliği ya da diğer bir deyişle sosyal kimlikler ve üçüncüsü de medyanın ve siyasi partilerin etkileri üzerine olan teoriler. Bu üç teori genellikle birbiriyle yarıştırlıyor ve hangisi en güçlü bir şekilde aday ÷lkeye bakışı açıklıyor anlaşılmaya çalışılıyor.¹⁷

Tablo 1’de görüldüğü gibi ekonomik faktörleri çeşitli başlıklar altında toplayabiliriz. Ekonomi teorilerinin ana argümanı, vatandaşın aday ÷lkeleri yararları maliyetlerini aşarsa destekleyecektir.

Tablo 1. Ekonomik faktörler

	Bireysel açıklamalar (Ben-merkezli)	Ulusal açıklamalar (Toplum merkezli)
Objektif ekonomik şartlar	Meslek (vasıflı/vasıfsız işçi, çiftçi, balıkçı) İstihdam durumu	GSMH
Sübjektif ekonomik şartlar	Bireysel ekonomik durumu	Ulusal ekonomik durum AB bütçesine katkı

Buna göre, vasıfsız işçi, çiftçi ve balıkçılar, kendi meslek gruplarından kişilerin yüksek sayıda olduğu aday ÷lkeleri desteklemezler. Çünkü, bu gruptaki aday ÷lkeler AB’ye üye oldukları takdirde bu ÷lkenin vatandaşları (vasıfsız işçi, çiftçi ve balıkçılar vb. meslek grupları) AB sınırları içinde

¹⁷ Jeffrey C. DIXON, (2010), “Opposition to Enlargement as a Symbolic Defence of Group Position: Multilevel Analyses of Attitudes toward Candidates’ Entries in the EU-25”, *The British Journal of Sociology*, Cilt: 61, No: 1, s. 131-137.

serbest dolaşım imkanına kavuşacaklar ve bu meslek alanlarında rekabet artacaktır. Herhangi bir meslek grubundaki Avrupalı işsizler de aynı endişeyi taşıyabilirler. Bireysel ekonomik durumu kötü olan, ülke ekonomisinin genel halinden memnun olmayan ya da ulusal ekonomisi sıkıntıda olan ülkelerden olan AB vatandaşları da ekonomik şartları daha da aşağı çekecek aday ülkeleri desteklemeyebilirler. Son bir iddiaya göre de, AB bütçesine katkıda bulunmak yerine, bütçeye yük olacak aday ülkeler vatandaşlarca desteklenemeyebilir.

C. Sosyal Kimlik Açıklamaları

Table 2’de sosyal kimliklerin (grup üyeliği) Türkiye’ye bakışı nasıl etkilediği özetlenmiştir. Burada ana argüman, bireylerin kendilerini grup kimlikleri üzerinden tanımladığı ve kendi gruplarına olumlu değerler yükleme eğiliminde olmalarıdır. Örneğin, birey, kendi egosunu tatmin edebilmek için ait olduğunu düşündüğü grubu daha mert, dürüst, kültürlü ve ahlaklı görebilir. Üyesi olmadığı diğer gruplara ise olumsuz özellikler yükleyebilir ve bu gruplara karşı önyargı oluşturur. Grup üyeliği ulusal kimlik, dini kimlik ve Avrupa kimliği gibi çeşitler gösterebileceği gibi, örneğin mülteciler, sığınmacılar ve göçmenler de ‘diğerlerini’ oluşturabilirler. Bu anlamda, Türkiye hem çoğunluğu Müslüman olan nüfusu, kültürel farklılıkları, AB sınırlarının ucunda yer alması ve de Avrupa’daki oldukça fazla göçmen sayısı ile “öteki/diğer” tanımına uymaktadır.

Tablo 2. Sosyal kimlikler

Dini açıklamalar	Katolik, Protestan, Ortodoks, Müslüman ve seküler
Ulusal kimlik	Dışlayıcı/kapsayıcı ulusal kimlik
Göçmenlere tavır	Biz ve diğerleri
Avrupa kimliği	Kapsayıcı çok kültürlülük

D. Medyanın ve Siyasi Partilerin Etkileri

Aşağıda Tablo 3’te de medya ve siyasilerin kamuoyunu hangi yönlerden etkilediği vurgulanmakta. Özellikle araştırmalar geleneksel medyanın etkileri üzerine gerçekleştirilmektedir. Televizyon ve gazete haberlerinin içeriği ve halkın medyayı ne sıklıkla takip ettiği Türkiye’ye bakışı etkileyebilmektedir. Siyasi partilerin ideolojileri de partizanların fikirlerini yönlendirebilmektedir. Hükümet partisine destek verenlerin de genelde hem AB’ni hem de genişlemeyi desteklediğini görmekteyiz.

Tablo 3. Medyanın ve siyasi partilerin etkileri

Medyanın etkileri	Medyanın takibi, medyanın içeriği
Partilerin etkisi	Siyasal ideoloji, hükümete destek.

E. Sonuç

Türkiye’nin AB macerası uzun yıllardır devam etmektedir. Yakın gelecekte de AB’ye tam üyelik mümkün gözükmemektedir. Bunun önemli sebeplerinden biri de AB kamuoyunun Türkiye yargısıdır. Türkiye, Avrupa halkının küçük bir kısmının desteğini çekebilmektedir. Peki, bu destek nasıl artırılabilir? İşte bu soruya cevap verebilmek için, AB kamuoyu niye Türkiye’yi desteklemiyor sorusunun sistematik ve ampirik olarak cevaplanması gerekiyor. Bu konuda büyüyen bir literatür bulunmaktadır. Mevcut literatür bize özetle göstermektedir ki Türkiye ekonomisi AB’ye yk olmaktan çıkarsa, Avrupa medyası ve siyasileri Türkiye’yi olumlu resmederse ve Avrupa’da Türkiye ve İşlam kimlikleri tehdit olarak algılanmazsa kamuoyunun algısı pozitif yöne çekilebilir. AB kamuoyunca en az desteklenen aday lke Türkiye’nin önünde uzun ve zorlu bir yol olduğunu söyleyebiliriz.

Kaynakça

- DE VREESE, Claes H. BOOMGAARDEN, Hajo G., ve SEMETKO, Holli A. (2008) "Hard and Soft Public Support for Turkish Membership in the EU", *European Union Politics*, Cilt: 9, No: 4, ss. 5121-530.
- DIXON, Jeffrey C., (2010), "Opposition to Enlargement as a Symbolic Defence of Group Position: Multilevel Analyses of Attitudes toward Candidates' Entries in the EU-25", *The British Journal of Sociology*, Cilt: 61, No: 1, ss. 127-154.
- EC, (2005), *Eurobarometer 63.4: European Union Enlargement, the European Constitution, Economic Challenges, Innovative Products and Services*.
- GERHARDS Jürgen ve HANS, Silke, (2011), "Why not Turkey? Attitudes towards Turkish Membership in the EU among Citizens in 27 European Countries", *Journal of Common Market Studies*, Cilt: 49, No: 4, ss. 746-747.
- MCLAREN, Lauren M., (2007), "Explaining Opposition to Turkish Membership of the EU", *European Union Politics*, Cilt: 8, No:2, ss. 251-278.

III. Türkiye-AB İlişkilerinde Kamuoyu Algıları

Çiğdem NAS¹⁸

A. Giriş

Türkiye-Avrupa Birliği (AB) ilişkilerinde özellikle Türkiye'nin Helsinki AB Konseyi'nde aday ülke olarak ilan edilmesi kamuoyunda AB'nin görünürlüğü açısından bir dönüm noktası oluşturmuştur. Bu aşamadan daha önce de gümrük birliğinin uygulanmasına geçilmesi Türkiye'de kamuoyunda geniş yankı bulmuş ve tartışılmıştır. Özellikle gümrük birliği yerine bir serbest ticaret anlaşması ile yetinilmesi savı kamuoyunda geniş yankı bulan bir tartışma alanı oluşturmuştur. Ancak AB adaylığı ile katılım öncesi stratejinin başlatılması Türkiye açısından giderek AB'ye yaklaşmasını gerektiren bir süreci başlatmıştır. Öncelikle Kopenhag siyasi kriterlerini yerine getirmek amacıyla hızlı bir reform sürecine girilmesi ve ardından müzakerelerin başlatılması kararının alınması Türk halkını da daha önce olmadığı kadar AB üyeliği sürecine dahil etmiştir. AB ve getirecekleri ile ilgili olarak kamuoyu da süreç ile ilgilenmiş ve bu konuda bilgi kaynaklarına başvurular artmıştır. Bununla birlikte, hükümetlerin AB üyeliği sürecinde gerekli reformları, müktesebat uyum süreçlerini gerçekleştirebilmeleri de kamuoyunun yönelimine bağlı hale gelmiştir. Bu doğrultuda kamuoyunun desteği tetikleyici ve kolaylaştırıcı bir faktör oluştururken, siyasi karar alıcılar AB süreci doğrultusunda kamuoyunu hazırlamak ve yönlendirmek ihtiyacını duymuştur. Kamuoyunda AB üyeliğine yönelik destek oranı yüksek ise ve AB üyeliği olumlu kazanımlar ve değerlerle ilişkilendiriyorsa, hükümetin AB sürecinde reformları hayata geçirmesi ve gerekli hazırlıkları gerçekleştirmesi de daha kolay olacaktır. AB uyum sürecinin gerek siyasi ve toplumsal düzene gerekse günlük yaşamlara getireceği değişikliklerin kabullenilmesi ve benimsenmesi kamuoyunda AB ile ilgili olumlu imajların var olmasına bağlı olarak daha az sorunlu bir şekilde gerçekleşebilecektir. Kamuoyunun desteği hükümet politikalarını meşrulaştırıcı ve hızlandırıcı bir faktör olarak ortaya çıkmaktadır.

Kamuoyunda AB'ye yönelik fikirler ve algılar genel olarak olumlu ve kabule hazır bir siyasi ve toplumsal ortamın oluşmasının yanında, seçim döneminde oy verme davranışlarını belirlemede etkili olabilmektedir. Bunun da ötesinde AB üyeliğini sağlayacak olan antlaşmaların parlamentodan geçmesi gerektiğinden ve çoğu zaman da bir referanduma tabi olduğundan kamuoyu belirleyici bir faktör olabilmektedir. Referandum söz konusu olduğunda, kamuoyunun görüşleri doğrudan sandığa yansımakta, parlamentonun onayı söz konusu olduğunda da milletvekillerinin tutumlarını belirleyen bir faktör olarak etkili olmaktadır. Tüm bu farklı etki alanları, kamuoyunda geçerli görüşler, algılar ve imajların Türkiye ve AB ilişkilerinde giderek artan bir öneme sahip olduğunu göstermektedir.

¹⁸ Doç. Dr., Yıldız Teknik Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, e-posta: cgdmmas@gmail.com

B. Kamuoyunun AB ve Türkiye’nin AB Süreci Hakkındaki Görüşleri

Kamuoyunun AB hakkındaki görüşleri, AB’nin çağrıştırdığı imgeler, Türkiye’nin AB üyelik sürecine destek verilip verilmediği gibi konular Türkiye ve AB ilişkileri ile ilgili kamuoyu araştırmalarında ele alınmaktadır. Türkiye’nin AB sürecinin hız kazanmasına paralel olarak 2000’li yıllarda bu alandaki kamuoyu araştırmaları da hızlanmıştır. Çarkoğlu, 2003 yılında yayınladığı makalesinde Türkiye-AB ilişkilerinde kamuoyu çalışmalarının akademik olarak fazla incelenmediğini vurgulamaktadır¹⁹. Şenyuva 2006 ve 2009 tarihli makalelerinde AB konusunda kamuoyunun neler düşündüğünü tespit eden çalışmaların “nisbeten ihmal edilmiş bir alan” olduğunu ve bu alandaki çalışmaların 2000’li yıllardan itibaren hız kazandığını belirtmiştir²⁰.

Bu alanda kamuoyunun görüşlerini ölçmeye yönelik ilk araştırmalar 1980’lerde başlamıştır. İş dünyasının AB konusundaki görüşlerini ölçmeyi hedefleyen bir araştırma 1988 yılında yapılmıştır. Buna göre küçük ölçekli firmaların %84,4’ü, orta ölçekli firmaların %94,3’ü ve büyük ölçekli firmaların %97,3’ünün AT’ye üyeliği desteklediği ortaya çıkmıştır²¹. TOBB’un yaptırdığı bir diğer araştırmada iş adamlarının 1987’de %96 oranı ile Türkiye’nin AT üyesi olacağına inandığını ancak bu oranın 1990 yılında %53,9’a düşüğünü göstermiştir²².

Yılmaz Esmer tarafından 1993’te İstanbul’da ve 1994’te Konya ve İstanbul’da gerçekleştirilen ve kamuoyunda AB üyeliğine olan desteği ölçmeyi hedefleyen çalışmaları bu alanın öncü çalışmaları arasında yer almaktadır. Esmer’in bulgularına göre eğitim düzeyi yükseldikçe AB’ye olan destek de artmakta, dindarlık düzeyi yükseldikçe ise azalmaktadır. Bu araştırmalarda parti tercihinin de AB desteği açısından önemli bir etkiye sahip olduğu ortaya çıkmıştır²³.

Necat Erder ve ekibinin 1994, 1996 ve 1998 yıllarında yaptığı araştırmalar, Türkiye’nin AB üyeliğine destek oranının, 1996’da %54,8 iken 1998’de %61,8’e çıktığını göstermektedir. Yine bu araştırmada da eğitim düzeyi artıkça AB’ye destek oranı artarken, şeriat düzenini istemediğini söyleyenler arasında AB desteği oranı isteyenlerden oldukça yüksektir. Sol sağ ideolojik ayrımı üzerinden sonuçlar incelendiğinde, kendilerini solcu olarak görenlerin AB’ye destekleme oranının daha yüksek olduğu görülmüştür²⁴.

Ali Çarkoğlu, Refik Erzan, Kemal Kirişçi ve Hakan Yılmaz’dan oluşan bir ekip tarafından 18 Mayıs ve 4 Haziran 2002 tarihinde Türkiye genelinde yapılan bir diğer araştırmada, şehir ve kırsal kesimde yaşayan, asgari oy verme yaşının üzerinde olan 3060 denek ile yüz yüze mülakatlar gerçekleştirilmiştir. Deneklere “Türkiye’nin AB’ üyeliği ile ilgili bir referandum yapılsa, evet mi hayır

¹⁹ ÇARKOĞLU, Ali, “Who Wants Full Membership? Characteristics of Turkish Public Support for EU Membership”, Ali ÇARKOĞLU ve Barry RUBIN (eds.), **Turkey and the European Union: Domestic Politics, Economic Integration and International Dynamics**, Frank Cass, Londra, 2003, s. 171-194.

²⁰ ŞENYUVA, Özgehan, “Türkiye Kamuoyu ve Avrupa Birliği 2001-2008: Beklentiler, İstekler ve Korkular”, Uluslararası İlişkiler, Cilt:6, Sayı:22, Yaz 2009, s.97-123.

²¹ UZGEL, İlhan, *Ulusal Çıkar ve Dış Politika*, İmge Kitabevi, Ankara, 2004.

²² UZGEL, 2004, s.260.

²³ ÇARKOĞLU, 2003, s.172-3.

²⁴ ÇARKOĞLU, 2003, s.173.

mı derdiniz?” sorusu sorulmuştur. Araştırma sonuçlarına göre deneklerin yüzde 64’ü evet oyu vereceğini, yüzde 30’u ise karşı oy vereceğini ifade etmiştir. Araştırma sonuçlarına göre erkekler kadınlardan çok, daha fazla eğitilmişler daha az eğitim alanlardan daha çok AB üyeliğini desteklemektedir. Bu araştırmadaki diğer ilginç bir bulgu da genelde alt sosyoekonomik statüde olan deneklerin, AB üyeliğine daha düşük oranda destek vermesine rağmen, Kürtçe bilenlerin bunun istisnasını oluşturmasıdır. Kürtçe bilen deneklerin AB üyeliğine destek oranı yüzde 71’dir. Yüksek sosyoekonomik statüye sahip olanların destek oranı ise yüzde 74 olarak kaydedilmiştir. Parti tercihlerine göre sonuçlar incelendiğinde, en yüksek destek oranı yüzde 85 ile HADEP’e oy verenler arasında görülmektedir. ANAP ve DSP’yi destekleyenler arasında AB üyeliğine destek yüzde 77 iken, CHP’yi destekleyenler arasında bu oran yüzde 79’a çıkmaktadır. En düşük oran ise yüzde 38 ile Saadet Partisi’ni tercih edenler arasında görülmektedir. MHP’ye oy verdiğini söyleyenlerin yüzde 68’i, AKP’ye oy verdiğini söyleyenlerin yüzde 52’si AB üyeliğini desteklemektedir²⁵.

Çarkoğlu ve Kentmen Türkiye’de AB üyeliği için kamuoyunun desteğinin tarihsel gelişimini ele alarak, Türk halkının tutumlarının hangi faktörlere bağlı olarak değiştiğini ölçmüştür. Farklı modellerin test edildiği çalışmada, 2002 Türkiye seçim araştırması, 2002-2 AvroBarometre araştırmaları, 2007 Türkiye seçim araştırması ve 2009 uluslararası sosyal araştırma programı verileri incelenmiştir. 2004-2009 arasındaki kamuoyu araştırma sonuçlarına bakıldığında, AB üyeliğini iyi bir şey olarak görmeyenlerin arttığı ortaya çıkmaktadır. AB üyeliğini iyi bir şey olarak değerlendirenlerin oranı 2007’de yüzde 49’dan 2009’da yüzde 45’e düşmüştür. Üyeliği kötü bir şey olarak değerlendirenlerin oranı da 2004’te yüzde 9 iken, 2009’da yüzde 25’e yükselmiştir. AB üyeliğine destek 2001’de yüzde 70’in üzerindeyken, 2009’da yüzde 50’nin altına düşmüştür. Araştırmacılar bu düşüşü açıklarken, 2001’de yaşanan ekonomik krizin kişilerin AB üyeliğinin ekonomik getirilerini daha olumlu bir şekilde değerlendirmesine yol açtığı, 2009’da ise beklenen ekonomik faydanın olumludan olumsuzla dönüştüğü olgusu üzerinde durmaktadır. 2009 öncesindeki yıllarda AB’ye desteğin özellikle ulusalcı ve milliyetçi partizan görüşlere bağlı olarak azaldığı da görülmektedir. Bunun sebebi ise AB üyelik sürecinin yol açtığı demokratikleşme ve azınlık haklarındaki gelişmelerin özellikle ulusalcı ve milliyetçi kesimler tarafından hoş karşılanmaması ve bu konuların AB üyeliği etrafından partizan ayrımlar oluşturması olarak açıklanmaktadır²⁶.

Yazarlar, AB üyeliğine desteğin düşmesi ile ilgili bulguların diğer aday ülkelerdeki verilerle uyumlu olduğunu saptamıştır. Aday ülkelerde AB üyeliğine destek müzakerelerin açılması öncesinde yüksek iken, müzakere süreci başladıktan sonra düşmektedir. Türkiye açısından diğer ülkeler ile karşılaştırıldığında bir farklılık göze çarpmaktadır. O da AB üyelik sürecine destekte yüksek oranda bir düşüşün müzakere sürecinin ilk safhalarında gerçekleşmesidir²⁷. Bu durum, Kıbrıs konusunun Türkiye’nin AB ile müzakerelerinde ilerlemenin önünde bir engel oluşturması, Türk kamuoyunda AB’nin Kıbrıs konusundaki tutumunun haksız ve çifte standartlı olarak

²⁵ ÇARKOĞLU, 2003, ss.172-4.

²⁶ ÇARKOĞLU, Ali ve KENTMEN, Çiğdem (2013), “Diagnosing Trends and Determinants in Public Support for Turkey’s EU Membership”, Gamze AVCI, Ali ÇARKOĞLU (eds.), *Turkey and the EU: Accession and Reform*, Routledge, Abingdon, Oxon, 2013, ss.167-8.

²⁷ ÇARKOĞLU ve KENTMEN, 2013, s.160.

görülmesi, Türkiye ile müzakerelerin açılmasını takip eden süreçte 2006 yılında AB Konseyi’nin müzakerelerin sekiz başlıkta açılmaması kararını alması ve müzakere çerçeve belgesinde müzakerelerin açık uçlu olduğu gibi bazı tanımlamaların yer alması ile açıklanabilir.

Çarkoğlu ve Kentmen araştırmaları sonucunda Türkiye’de kamuoyunun AB sürecine bakışını belirleyen unsurları analiz etmiştir. Buna göre, “AB’nin kendi kişisel veya Türkiye’nin ulusal ekonomik koşulları üzerinde olumlu etkisi olacağını düşünenler” Türkiye’nin AB üyeliğini destekleme eğilimindedir. AB’ye olan desteğin mesleki statü veya eğitim düzeyi gibi faktörlerle ilişkisi bulunmamıştır. Kamuoyunun AB ile ilgili görüşü ve ulusal kimlik arasında negatif bir ilişki varken, demokrasiden tatminin olumlu bir ilişkisi bulunmaktadır. Din ise kişilerin AB eğilimlerini belirleyen bir unsur olarak ortaya çıkmamıştır, ancak muhafazakarlığın özellikle kişilerin siyasi görüşlerini de belirleyen bir etmen olduğu için AB ile ilgili görüşler üzerinde belirleyici etkisi olduğu bulunmuştur. Hükümetin performansı ve parti tercihleri de AB üyeliğine destek oranlarını etkileyen faktör olarak öne çıkmıştır. Araştırmacıların bulguları, Kürt etnik kimliği veya Alevi olup olmama gibi kriterlerin AB üyeliğine destek üzerinde etkili olduğuna dair bir sonuca yol açmamıştır²⁸.

AB’nin düzenli olarak üye devletler ve aday ülkelerde kamuoyu araştırmaları düzenleyen kurumu AvroBarometre verileri gerek AB, gerekse aday ülke kamuoylarının AB’ye bakışı, AB’den beklentiler, AB’nin imajı gibi konularda değerli bilgiler sunmaktadır. 2012 sonbahar döneminde yayınlanan standart AvroBarometre verilerine göre, Türkiye’de deneklerin yüzde 36’sı AB üyeliğinden yana olduklarını ifade ederken, yüzde 33 karşı olduğunu, yüzde 19 ise üyeliğin ne iyi ne de kötü olacağını düşündüğünü söylemiştir. Yüzde 12 görüş belirtmemiştir.²⁹ Yıllar itibarıyla AB üyeliğine desteğin nasıl seyrettiğine bakıldığında, 2004 Baharında %71 oranındaki desteğin, 2012 yılında %36’lara düştüğu ve yıllar itibarıyla genel bir azalma eğilimin gerçekleştiği görülmektedir. Benzer şekilde üyeliğe karşı olanların oranı da 2004 ile 2012 arasında bir artış göstermiş ve 2004’te %9’dan, 2012’de %33’e çıkmıştır. Üyeliğin “ne iyi, ne de kötü” olacağını düşünenlerin oranı ise yıllar itibarıyla daha dalgalı bir seyir izlemiş ve 2004’te %13’ten 2012’de %19’a yükselmiştir. (Tablo 7.1).

EDAM’ın 2013’te Türkiye çapında yaptırdığı kamuoyu araştırması sonuçlarına göre, %33,3 önümüzdeki beş yıl için, Türkiye’nin AB’ye tam üyelik hedefinde ısrarlı olması gerektiğini belirtmiş, %25,2 “tam üyelikten vazgeçilmeli, yeni bir ilişkiye de gerek yok” seçeneğini seçmiş, %19,7 “tam üyelikten vazgeçmeli ama ortak çıkarlara dayalı yeni bir ilişki kurtmalı” demiş, %14.6 ise “tam üyelikten vazgeçmekle kalmamalı, aynı zamanda bölgede AB’ye rakip bir yapılanma oluşturulması seçeneğini yeđlemiştir³⁰. Bu araştırma bulguları, AB üyeliğine desteğin azalmasının yanında, kamuoyunda hükümetin dış politika yönelimleri ile de koşut olarak alternatif arayışlarına ilginin arttığını göstermektedir.

²⁸ ÇARKOĞLU ve KENTMEN, s.167-8.

²⁹ EC (2012a), *Eurobarometer, Standard EB 78: Turkey Factsheet*, s.4, http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb78/eb78_publ_en.pdf (28.05.2013).

³⁰ EDAM, (2013), “İlişkilerin 50nci Yılında AB Üyeliğine Destek Azalıyor”, *Türkiye’de Dış Politika ve Kamuoyu Anketleri*, 2013/1, <http://edam.org.tr/document/EDAMAnketOcak2013.pdf> (08.06.2013).

Yine 2012 AvroBarometre bulgularına göre, %40 üyeliğin faydalı olacağı görüşünde iken, %44 faydalı olmayacağını belirtmiş, %16 ise fikrinin olmadığını söylemiştir³¹. AB üyeliğine destekte olduğu gibi AB üyeliğinin faydalı olacağını düşünenlerin oranı da 2004 ile 2012 arasında dramatik bir şekilde azalmıştır. 2004 Baharında deneklerin %75'i AB üyeliğinin faydalı olacağı görüşünü öne sürerken, bu oran önce %50'lere sonra da 40'lı rakamlara düşmüştür. Üyeliğin faydalı olmayacağını söyleyenlerin oranı 2004'te %15 iken, 2012'de %44'e çıkmıştır. Bu konuda fikri olmadığını söyleyenlerin oranı ise 2004'te %10 iken, 2012'de %16 olarak kaydedilmiştir. (Tablo 7.2).

C. İKV'nin Kamuoyunda AB Desteği Araştırması

Türkiye'nin AB ile ilişkileri alanında bir ihtisas kurumu olma özelliğinin taşıyan İktisadi Kalkınma Vakfı (İKV), 2015 yılında Realta Araştırma Şirketi ile birlikte, Türkiye kamuoyunda AB'ye ilişkin bilgi ve farkındalık düzeyinin belirlenmesi ile Türkiye'de AB üyeliğine destek konusundaki görüşlerin incelendiği bir araştırma yaptırmıştır. Konuşmanın son bölümünde bu araştırmanın sonuçları ele alınacaktır.

Araştırma 4-5 Nisan 2015 tarihlerinde, 18 ilde TÜİK örneklem verileri dikkate alınarak, Türkiye genelinde 18 yaş ve üstü seçmen nüfusunu temsil eden, %45,6'sı kadın olmak üzere 2.489 katılımcıyla, hanede kantitatif araştırma ve yüz yüze görüşme metoduyla gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın yapıldığı kişilerin profiline bakıldığında, 45 yaş ve üstü kişilerin %36,8'lik oranla araştırmaya en fazla katılan yaş grubunu oluşturduğu görülmektedir.

Eğitim düzeyi bakımından incelendiğinde lise mezunları %38'lik oranla katılımcılar içerisinde ilk sırada yer almaktadır. Bunun yanında katılımcıların %16'sı üniversite, %17'si ortaokul, %21'i ilkokul mezunudur.

Katılımcıların mesleklerine bakıldığında %25,7 ile ev hanımları ilk sırayı alırken; %15,3 ile işçiler ikinci sırada, %11,8 ile emekliler üçüncü sırada yer almaktadır. Örnek grubun %44,6'sı çalışan kesimdir.

Katılımcıların %86,4'ü daha önce herhangi bir Avrupa ülkesini ziyaret etmemiştir. Herhangi bir AB ülkesini ziyaret eden %13,6'lık kesimin yaklaşık yarısının ziyaret sebebi turistikdir.

Katılımcıların %32,5'lik kesiminin Avrupa'da yaşayan akraba veya yakın tanıdığı bulunmakla birlikte bunun yarısına yakını birinci ve ikinci derece yakınlarından oluşmaktadır.

Temel Bulgular

Araştırmaya katılan her 5 kişiden 4'ü AB'yi daha önce duyduğunu ifade etmekle beraber, katılımcıların %85'i AB hakkında 'hiç' veya 'biraz' bilgiye sahip olduğunu belirtmektedir. Bu da Türkiye kamuoyunda AB konusunda genel bir bilgi eksikliği olduğuna işaret etmektedir.

³¹ EC (2012b), *Standard Eurobarometer: Public Opinion in the European Union*, Sayı:78, Güz, ss. 47-8, http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb78/eb78_publ_en.pdf (25.05.2013).

AB hakkında bilgi düzeyinin coğrafi olarak ülkenin batısından doğusuna doğru azaldığı görülmektedir. Genç nüfusta (18-30 yaş aralığı) AB bilinirliği ve AB hakkında bilgi düzeyi, ileri yaş gruplarına göre (45 yaş ve üstü) daha fazladır.

Araştırma AB hakkında yaygın bilgi kaynaklarının televizyon, gazete, radyo gibi geleneksel medya araçları ile internet olduğunu göstermektedir. AB ve Türkiye’deki resmi kurumların, kamuoyunda bilgi kaynağı olarak görülme oranı oldukça düşüktür.

Araştırmaya göre, Türkiye kamuoyunun %61,8’i Türkiye’nin AB üyeliğini desteklemektedir.

Araştırma katılımcılarının %73’ü Türkiye’nin AB üyeliğine olan inancının azaldığını ifade etmektedir. Araştırmaya göre, Türkiye’nin AB üyesi olacağına inananların oranı %30; önümüzdeki beş yıl içerisinde Türkiye’nin AB üyesi olmasını bekleyenlerin oranı ise %23.

Türkiye’nin AB üyeliğine olan destek coğrafi açıdan karışık bir tablo sergilemektedir. Türkiye’nin AB üyesi olacağına inancın en yüksek olduğu bölge, %47,7 ile Güneydoğu Anadolu Bölgesi; en düşük olduğu bölge ise %22,8 ile İç Anadolu Bölgesi’dir. Tüm coğrafi bölgelerde ise AB üyeliğine olan inanç %50 seviyesinin altındadır.

Yaş aralığı olarak bakıldığında ise, 45 yaş altındaki nüfusun Türkiye’nin AB üyeliğini daha fazla desteklediği ve üyeliğe daha fazla inandığı görülmektedir. Ancak tüm yaş gruplarında önümüzdeki beş yıl içinde üyelik beklentisi %30’un altındadır.

Türkiye’nin AB’ye üye olmasını destekleyen katılımcıların destekleme sebeplerinin başında refah ve ekonomik gelişmişlik seviyesinin artacağı beklentisi ile serbest dolaşım, yerleşim ve eğitim imkânları beklentisi bulunmaktadır. Bunları demokrasi ve insan haklarının gelişeceği öngörüsü takip etmektedir. Serbest dolaşım imkânının artacağı beklentisi 18-30 yaş arası grupta yüksektir. 30 yaş ve üstü katılımcılar için AB üyeliğini destekleme sebepleri sıralamasında demokrasi ve insan hakları ikinci sırada gelmektedir.

AB üyeliğine desteğin bölgesel kırılımında, tüm bölgeler için AB üyelik desteğinin ilk sebebi de refah ve ekonomik gelişmişlik düzeyinin artacağı beklentisidir.

AB üyeliğini desteklemeyenlerin sebeplerine bakıldığında AB’nin Türkiye’ye yaklaşımında uyguladığı çifte standart (%26) ve AB üyeliğinin Türk kültür ve kimliğine zarar vereceği kaygısı (%26) öne çıkmaktadır.

Araştırmaya katılan her 4 kişiden 1’i AB üyeliğinin Türkiye’ye en büyük katkısını ‘serbest dolaşım’; her 5 kişiden 1’i de ‘yeni iş imkânları’ olarak ifade etmiştir. Üyeliğin Türkiye’ye herhangi bir katkısı olmayacağına inananlar ise %15 ile üçüncü sırada yer almaktadır.

Katılımcıların %65,2’si Türkiye’nin ekonomik olarak AB’ye ihtiyacı olduğunu ifade etmektedir. Bu oranın en yüksek olduğu coğrafi bölge %78,3 ile Güneydoğu Anadolu Bölgesi’dir.

AB üyeliğinin muhtemel katkılarına benzer şekilde araştırma katılımcıları için Avrupa, yüksek refah ve ekonomik gelişme anlamına gelmektedir (%23). Bunu %21 ile serbest dolaşım ve sınırların kalkması takip etmektedir.

Sonuç olarak, bu araştırmanın bulguları da Türkiye’de kamuoyunun AB algıları ile ilgili olarak aşağıdaki çıkarımlarda bulunmamıza yol açmaktadır:

- AB hakkındaki bilgi düzeyi oldukça düşük olup, AB büyük ölçüde semboller, imajlar ve algılar üzerinden değerlendirilmektedir.
- Genel olarak kamuoyu, Türkiye’nin AB’ye üyeliğini desteklemektedir ancak, üyeliğin gerçekleşeceğine dair bir hayal kırıklığı ve şüphecilik de yaygındır.
- AB üyeliği ile ilgili beklentiler genel olarak fayda odaklıdır, yani öncelikle AB üyeliğinin getireceği ekonomik refah, serbest dolaşım, çalışma imkanları gibi unsurlar akla gelmektedir. AB değerlerine ulaşma kaygısı ise fayda odaklı yaklaşımı izlemektedir.
- AB’ye girme ile ilişkilendirilen olumsuz unsurlarda ise daha çok AB’nin Türkiye’ye yönelik ikircikli tutumu ve kimlik ve kültür kaybı gibi mülahazalar ön plana çıkmaktadır.
- Son tahlilde, her ne kadar AB’ye dair bilgi düzeyi düşük olsa ve AB ile ilgili olumsuz imajlar geçerlilik bulsa da, Türkiye’de kamuoyu AB üyeliğinin akılcı saiklerle talep etmekte ve desteklemektedir.

Kaynakça

- ÇARKOĞLU, Ali (2003), “Who Wants Full Membership? Characteristics of Turkish Public Support for EU Membership”, Ali ÇARKOĞLU ve Barry RUBIN (eds.), *Turkey and the European Union: Domestic Politics, Economic Integration and International Dynamics*, Frank Cass, Londra, ss. 171-194.
- ÇARKOĞLU, Ali ve KENTMEN, Çiğdem ,(2013),“Diagnosing Trends and Determinants in Public Support for Turkey’s EU Membership”, Gamze AVCI ve Ali ÇARKOĞLU (eds.), *Turkey and the EU: Accession and Reform*, Routledge, Abingdon, Oxon.
- EC (2012a), *Eurobarometer, Standard EB 78: Turkey Factsheet*, s.4, http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb78/eb78_publ_en.pdf (28.05.2013)
- EC (2012b), *Standard Eurobarometer: Public Opinion in the European Union*, Sayı:78, Güz, ss. 47-8, http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb78/eb78_publ_en.pdf (25.05.2013).
- EDAM, (2013),“İlişkilerin 50nci Yılında AB Üyeliğine Destek Azalıyor”, *Türkiye’de Dış Politika ve Kamuoyu Anketleri*, 2013/1, <http://edam.org.tr/document/EDAMAnketOcak2013.pdf> (08.06.2013).¹
- ŞENYUVA, Özgehan, (2009), “Türkiye Kamuoyu ve Avrupa Birliği 2001-2008: Beklentiler, İstekler ve Korkular”, *Uluslararası İlişkiler*, Cilt:6, Sayı:22, Yaz, ss.97-123.
- UZGEL, İlhan (2004), *Ulusal Çıkar ve Dış Politika*, İmge Kitabevi, Ankara.

IV. Alman Basını ve Türkiye

Ayşad GÜDEKLİ³²

Almanya ile Türkiye arasında uzun yıllara dayanan bir dostluk köprüsü mevcuttur. Zaman zaman bir takım münferit tatsız hadiseler yaşanmış olsa da tarihsel köklü bağlar her iki ülke arasında hala devam etmektedir. Özellikle Türkiye'den Almanya'ya göç eden nüfusun günümüzde 5 milyona ulaştığı ifade edilmektedir. 1960'lı yılların başından itibaren düzenli olarak belirli aralıklarla başta Almanya olmak üzere bir çok sanayisi gelişmiş Batı Avrupa ülkesine Türkiye'den işçi nüfusu hareketi yaşanmış ve söz konusu nüfus gittikleri ülkede kalıcı olmuştur. Kitle iletişim araçlarının dünyada en hızlı şekilde geliştiği ve yaygınlaştığı bu ülkelerde özellikle yabancı nüfusla ilgili bir takım negatif yönlü haberler yayınlanmasının yanında medyada entegrasyonu hızlandırıcı faaliyetler de gerçekleştirilmiştir.³³

Alman basını göçün ilk yıllarında daha yapıcı ve bütünleştirici bir haber anlayışı izlerken, göçün artması ile haber üretim ve iletim noktasında tam ters bir yön çizmiştir. Almanya'da yazılı basın takip ve okuma oranı bir hayli yüksektir. Bu sebeple Almanya'da basın oldukça güçlü ve etkili bir pozisyondadır. Almanya Avrupa ülkeleri arasında kitle iletişim stratejileri bakımından en gelişmiş ülkedir. Yönlendirme gücü yüksek bir medya yapısına sahip Almanya'da yer alan yayın organları ulus ötesi yayıncılıkta da ileridedir. Alman basınında Türkiye'den göç eden nüfus hakkında yapılan haberlere ilişkin yapılan akademik araştırma bulguları, haberlerin genel olarak olumsuz bir noktada olduğunu göstermektedir. Almanya'nın önemli dergilerinden Der Spiegel, 1973 yılının 31'inci sayısının kapağına "Almanya'daki Gettolar – Bir milyon Türk" başlığını kullanmıştır. Dergideki haberin manşeti şu şekildedir: "Türkler geliyor, herkes canını kurtarsın". Bu manşet, o yıllarda Almanya'daki Türkiye kökenlilerin medyada nasıl ele alındığına dair en çarpıcı örneklerden birini temsil etmektedir. Bunun yanında Türkiye hakkında yer alan haberler de daha farklı bir süreç izlemektedir. İki ülke arasında çoklu ilişkiler mevcut olup, uzun süren olumlu ilişkiler noktasında hem Alman hem de Türk basınında çoğunlukla bu çizgide ilerleyen bir habercilik anlayışı yerleşiktir.

Artık Türkler Almanya'da göçmen değil birer Alman vatandaşı ve işveren konumundadır. Hatta belirli bölgesel basın organlarının da sahibi ve ortaklarıdır. Aradan geçen elli yılı aşkın bir zamanda gittikçe iç içe olan bu iki nüfus arasında ailevi bağlar da oluşmuş ve melez vatandaşların sayısı da azımsanmayacak bir rakama ulaşmıştır. Eskiye nazaran Alman basını haberlerinde ön yargıyı azaltmış ve Alman medyası stereotiplerden arınmaya ve arındırılmaya başlamıştır. Bunun yakın zamanda en güzel örneklerinden biri de 2008 Avrupa Futbol Şampiyonasında Almanya'nın en çok satan gazetelerinden biri olan Bild gazetesinin çıkarmış olduğu özel yayınıdır. Göçün 50.

³² Yrd.Doç.Dr., Akdeniz Üniversitesi, İletişim Fakültesi, e-posta: agudekli@akdeniz.edu.tr

Yılında Almanya’da birbirinden farklı iş sahalarında yer alan Türkiye kökenlilerin başarı örnekleri ile birlikte haberde sunulması her iki ülke adına atılmış umut verici bir adım olarak tarihte yerini almıştır. Sonuç olarak bu bir uyum sürecinin bir pozitif sonucudur. Daimler-Benz’in eski Yönetim Kurulu Başkanı Dr. Edzard Reuter de Türklerin Almanya’daki uyumuna ilişkin ifade ettikleri şu şekildedir: “Uyuma giden yol, karşılıklı olarak birbirini tanımaktan, birbirini ciddiye almaktan, önyargı beslemekten, farklı geleneklerin ve tarihin karşılıklı fayda sağlamak için bir araya gelmenin önünde engel olmadığını anlamaktan geçer. Bu uyumun avantajıdır. Söz konusu olan asimilasyon değil, uyumdur.”³⁴

Yine 2013 yılında Almanya’da yayınlanan Frankfurter Allgemeine Zeitung gazetesinde “Türkiye, 10 yılı aşkın bir süredir uyumuyor” başlığıyla yapılan haberde Türkiye’nin ekonomik gücünün 2002-2011 yılları arasında ortalama %5 artışına ilişkin vurgu yapıldığı görülmektedir. Bu örnekten de anlaşılacağı üzere son yıllarda eskiye nazaran Türkiye ve Türkler hakkında daha ılımlı ve pozitif haberlerin Almanya’nın önemli basın organlarında yer aldığı açıkça gözlemlenmektedir.³⁵

³³ ALVER, F. (2001) “Alman Basınında Türkler ve Türkiye” *Kurgu Dergisi*, Sayı.18, ss.135-155,

³⁴ Reuter, E. <http://www.dw.com/tr/göçün-50-yılı/a-15087870>

³⁵ <http://www.moment-expo.com/alman-basini-turk-mucizesini-sayfalarina-tasidi>

